

забезпечення рівного доступу до фінансування наукових досліджень;

3. Інтеграція гендерної інклюзії в освіту та науку має позитивний вплив на створення інклюзивного середовища, що, в свою чергу, сприяє кращим результатам у наукових дослідженнях і освіті, а також підвищенню якості соціальних інститутів;

4. Впровадження стратегії гендерної інклюзії в Україні може стати основою для забезпечення рівних прав і можливостей для всіх громадян, що дозволить максимально реалізувати потенціал кожної людини та сприятиме розвитку країни;

5. Потрібно продовжувати працювати над розробкою та вдосконаленням політик, спрямованих на забезпечення гендерної рівності, та проводити системний моніторинг їх реалізації для забезпечення реальних змін у суспільстві.

1. Продан В. І. Парадигма гендерної інклюзії у праві на освіту: вітчизняний та міжнародний досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 79. Ч. 2. С. 356–362.

2. Степанова Е. Р. Сутність та походження поняття «гендер». *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 30-31 бер. 2017 р.). Харків, 2017. С. 269–271.

3. Gálvez S. E. Gender equality in education: Policies and practices in higher education institutions. *Journal of Educational Policy*, 2021. Vol. 38. Issue 4. P. 324–338.

4. Jones S. A., Kaufman P. Building inclusive research environments: The role of gender equity in academic achievement. *Studies in Higher Education*. 2021. Vol. 46. Issue 5. P. 1021–1036.

5. Meyer E. J., Kaiser M. Gender inclusivity in the academic world: A roadmap for equitable practices. *International Journal of Gender Studies in Education*. 2020. Vol. 15. Issue 3. P. 230–244.

Оксана МИСЛИВА

доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки Дніпровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент
<https://orcid.org/0000-0002-0181-9603>

**ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ І ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ:
СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

Антидискримінаційна політика є одним з найактуальніших компонентів сучасної світової соціальної політики, а в військово-політичній ситуації в Україні гендерний підхід є важливим аспектом для інтеграції гендерної перспективи в усіх аспектах національної безпеки, адже гендерна стратегія НАТО, членом якого прагне стати Україна, відзначає важливість внеску жінок у сферу безпеки та їхньої ролі у вирішенні конфліктів і відновленні [8].

Державна політика України орієнтована на створення рівних можливостей та захист прав жінок і чоловіків та демонструє активний прогрес у сфері забезпечення гендерної рівності через участь у міжнародних договорах та впровадження внутрішніх правових механізмів.

Основу державної політики щодо гендерної рівності складають Конституція України (ст. 24) [2], низка ратифікованих міжнародних угод з питань забезпечення принципів рівності прав жінок і чоловіків, закони України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [4], «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [5] та «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [6], а також стратегічний документ – Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 рік [7].

Україна продовжує вдосконалювати правові інструменти реалізації гендерної рівності для подолання існуючих дискримінаційних бар'єрів. Серед основних орієнтирів подальшої імплементації механізмів забезпечення гендерної рівності в Україні слід виокремити:

- недискримінацію для усунення бар'єрів для участі жінок у секторі безпеки;
- партнерство для залучення до прийняття рішень усіх зацікавлених сторін, включаючи громадянське суспільство.

– аналіз різних гендерних потреб чоловіків і жінок у стратегіях безпеки.

На жаль, жінки в Україні стикаються з гендерним насильством, сексуальними домаганнями та дискримінацією, особливо це стосується таких вразливих груп, як жінки на окупованих територіях, внутрішньо переміщених осіб, дівчат і жінок в сільських районах та представниць ЛГБТ-спільноти. Тривала війна України з РФ посилює вразливість жінок та дітей, збільшивши рівень гендерного насильства та дискримінації. Воєнні дії також негативно впливають на економічне та соціальне становище жінок, що ускладнює досягнення гендерної рівності. Чимало досліджень підтверджують значний гендерний розрив за статевою належністю в економічній сфері тощо [11; 12].

Серед основних викликів, які перешкоджають широкому залученню жінок у сфери, пов'язані з національною безпекою, залишаються гендерні стереотипи, недостатня підготовка кадрів із питань гендерної чутливості в цій сфері, відсутність паритетності в участі жінок у силових структурах (армії та правоохоронних органах), у попередженні конфліктів та захисті їхніх прав у конфліктних ситуаціях [10].

Ці виклики вимагають комплексного підходу, який охоплює оновлення та вдосконалення законодавства, впровадження навчальних програм і тренінгів з гендерної чутливості в силових структурах, створення системи моніторингу для оцінки ефективності інтеграції гендерного підходу в політику безпеки – ці складові з практичної точки зору мають реалізуватися в створення рівних умов службової реалізації та професійної підготовки.

Водночас не можна ігнорувати той факт, що гендерна дискримінація в умовах війни в Україні проявляється не лише в доступі жінок до військових посад, а і в питаннях мобілізації та військового обов'язку. В Україні мобілізація стосується переважно чоловіків, адже жінки можуть добровільно вступати в армію, що створює нерівність у правовому статусі щодо обов'язків перед Батьківщиною. Чоловіки, які не підлягають мобілізації чи не служать в армії, незалежно від таких обставин, як стан здоров'я чи зайняття професійною діяльністю, часто зазнають суспільного осуду. Це також є проявом гендерної дискримінації, оскільки від чоловіків очікують виконання традиційної ролі «захисника» без врахування їхнього вибору.

З іншого боку, статистично жінки частіше стикаються з бюрократичними перешкодами або упередженням щодо їхньої боєздатності, про що свідчать їхня квота на допоміжних ролях в армії (медицина, зв'язок, штаб), а не на бойових спеціальностях, а також випадки прояву домагань чи дискримінації військовослужбовиць із боку командування чи побратимів.

Жінки відіграють ключову роль у волонтерському русі, однак їхній внесок часто сприймається як «природний», а не рівнозначний військовій службі. Це створює соціальну нерівність у визнанні їхнього внеску у перемогу.

Серед ключових напрямів вдосконалення законодавства України з гендерних питань можна виокремити наступні:

1) гармонійна імплементація Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW) [1] та Стамбульської конвенції [9];

2) вдосконалення механізму захисту від гендерної дискримінації, насамперед в трудовій сфері, а також введення чітких санкцій за дискримінаційні дії та забезпечення механізму їх реального виконання на стадіях досудового та судового розслідування, в тому числі й підвищення відповідальності правоохоронних органів за неналежне реагування на випадки гендерного насильства;

3) розширення захисних механізмів для жертв насильства (домашнього, сексуальних злочинів та харасменту), зокрема за допомогою вільного, в режимі 24/7, доступу до правової допомоги та кризових центрів;

4) введення стимулів для роботодавців, які сприяють гендерній рівності на робочому місці, насамперед, які впроваджують прозорі механізми рівної оплати праці незалежно від статі та гендерно-нейтральні підходи в кадровій політиці;

5) впровадження незалежного моніторингу ефективності гендерного законодавства та регулярне оновлення стратегії гендерної політики на основі соціологічних досліджень, включаючи інноваційні інформаційні технології штучного інтелекту (далі – ШІ).

Слід відзначити, що технології ШІ дозволяють ефективно та неупереджено виконувати складні комплексні завдання з використанням системи наукових методів досліджень та алгоритмів обробки інформації для досягнення поставлених завдань.

Запровадження такого прогресивного підходу в питаннях забезпечення гендерної стратегії нині в Україні має великий попит, адже дозволяє в умовах обмежених ресурсів і в короткий термін організувати недискримінаційний підхід у підборі кадрів на будь-які посади

без певних квот або встановлення адекватної зарплатні відповідно до фаху, незважаючи на соціальні стереотипи рольового підходу до жінок і чоловіків, або через технологію ідентифікації швидко відшукати злочинця-насильника, або аналізувати ефективність гендерного законодавства та ін.

Водночас широке застосування спроможностей ШІ в державному секторі слід починати з аналізу потенційних проблем його використання, адже ШІ все ще супроводжують певні помилки в системі обробки інформації, а також труднощі в контролі та оскарженні автоматизованих рішень, що створює ризики упередженості та дискримінації. Наразі відомо, зокрема, про такі резонансні скандали в гендерних питаннях з використанням штучного інтелекту [3, с. 9]:

- компанія Amazon за допомогою штучного інтелекту розглядала резюме на вакантні посади, а згодом з'ясувалося, що програма відхиляла всі заявки за гендерними ознаками;

- Міністерство соціальних справ та праці Нідерландів за допомогою системи штучного інтелекту Systeem Risico Indicatie, розробленої для виявлення фактів шахрайства у сфері соціального забезпечення населення, під час обробки даних отримувачів соціальної допомоги створила алгоритм нерівномірного їхнього доступу за ознакою низького доходу, що призвело до заборони цієї системи в судовому порядку відповідно до ст. 8 Європейської конвенції з прав людини і основоположних свобод як непрозорої, а також системи, що збирає надмірну кількість персональних даних без конкретних цілей.

Таким чином, гендерний підхід у забезпеченні національної безпеки є життєво важливим аспектом сучасних викликів і системним інструментом для підвищення національної безпеки та ефективності державних інституцій. Гендерна дискримінація під час війни в Україні проявляється як щодо жінок (обмежений доступ до бойових посад, сексизм, гендерне насильство), так і чоловіків (примусова мобілізація, суспільний тиск). Подолання цих проблем потребує змін у законодавстві, військовій культурі та суспільному сприйнятті ролі жінок і чоловіків у війні.

Інтеграція гендерної чутливості допоможе Україні не лише забезпечити стабільність і мир у державі, але й створити умови для всебічного розвитку суспільства. Стратегічні напрями розвитку передбачають і удосконалення вітчизняного законодавства, й інституційну трансформацію, гендерну освіту та моніторинг та оцінку прогресу, в тому числі за допомогою таких ефективних інструментів, як штучний інтелект. Широкі перспективи цієї технології для суспільства є очевидними в аспекті розв'язання суспільних проблем, в тому числі гендерних. Водночас ШІ слід використовувати помірковано, базуючись на достовірності алгоритмів, оскільки його помилки можуть негативно впливати на фундаментальні права і свободи людини.

1. The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW). *UN WOMEN*. URL: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#article1>.

2. Конституція України від 28.06.1996. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Права людини в епоху штучного інтелекту: виклики та правове регулювання. 2024. 44 с. URL : https://eu4digitalua.eu/wp-content/uploads/2024/02/guia_ukr_5.pdf.

4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>.

5. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#top>.

6. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>.

7. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1544-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>.

8. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека». *Національна соціальна сервісна служба України*. URL : <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-onn-1325>.

9. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11.05.2011. Ратифіковано із заявами Законом України від 20.06.2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text.

10. Тінін Д. Г., Мислива О. О. Деякі аспекти інформаційної безпеки українського населення на тимчасово окупованих територіях. *Теорія модернізації в контексті сучасної світової науки : матеріали I Міжнар. наук. конф.* (м. Полтава, 23 черв. 2023 р.). С. 137–138. URL : <https://archive.mcn.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/636>.

11. European Institute for Gender Equality. URL : <https://eige.europa.eu/>.

12. UN Women. URL : <https://www.unwomen.org/en>.